

лов и Д. Мишев. В същата книга е и статията „Един приятел на истината“ — информация за посещението на Йенсен в редакцията и разговорите, водени при срещата. Гостът подробно е информирал редакторите за клеветническата кампания, която се води в Европа срещу България. Клеветите са намерили почва и в скандинавските държави, дори и в Швеция. Затова е допринесла освен всичко друго и книгата на френския писател Пиер Лоти, който се ползва с особени симпатии и популярност сред шведската интелигенция. В този момент Йенсен не е могъл повече да мълчи и излиза в печата да защити българската кауза. Резултатът е — няколко заплашителни анонимни писма.

Тия качества на неговата личност се проявяват още веднъж в статията, която изпраща за списанието. От нея научаваме, че Балканската война се посреща със задоволство от шведските приятели на южните славяни, докато след Междусъюзническата война „оптимистичното настроение изчезна съвсем“. Сам авторът схваща вярно прогресивния характер на първата война и счита, че българите няма да имат мира, докато не се сложи край на „турската система“. Йенсен обаче не се поколебава да сподели и свои наблюдения върху националния характер на българите. Той вижда някои „граповости“, способни да отблъснат чужденеца. „Европейският дух — заключава Йенсен — още не е проникнал навред в гражданското общество на България и още по-малко в селските слоеве.“

Писмата на Йенсен разясняват и редица моменти в работата му като преводач на Славейковата поезия и по-специално върху превода на „Кървава песен“, осведомяват за личните му творчески планове. Те съдържат много сведения за връзките и отношенията, в които се е намирал с останалите български писатели и учени — д-р Кръстев, Ив. Шишманов, Никола Михов. Не може да не направи впечатление другарската загриженост, която той проявява за съдбата на българските си приятели Кръстев и Михов, когато те са на фронта.

Тая кореспонденция обаче е косвена характеристика и на личността на Боян Пенев. Очевидно българският учен е допаднал на шведския славист с много от своите качества, предразполагал го е към колегиална интимност. Затова Йенсен споделя творческите си намерения и планове, осведомява го за извършеното. Йенсен е писал писмата си на три езика — немски, руски и български. По всичко личи обаче, че не владее нито един от тях добре писмено. Сам Пенчо Славейков в едно от своите писма казва, че Йенсен пише на сърбохърватско-немско-шведско-български език. А, от друга страна, той е съзнавал — това, защото, като съобщава радостната вест за отпечатване на превода на „Кървава песен“, изказва и съжалението си, че съобщението не е на български език. Писменият немски на Йенсен е твърде шведски. А като се прибави нечетливостта на почерка му, избледнялото вече мастило — разчитането и преводът се оказаха твърде трудна задача. Ценна помощ при разчитането и уточняването на превода ми оказа германистката Ани Паунова, за което ѝ изказвам благодарност.

Отговорът на Боян Пенев, намерен между Славейковите писма до Йенсен, поставя и един немаловажен въпрос — въпроса за съдбата на отговорите, които критикът е изпращал до шведския си кореспондент. Може би, ако се направят отново постъпки пред Нобеловата библиотека, ще се изясни и съдбата на тези писма. А може да се помисли дали не е целесъобразно да се издири цялата кореспонденция на Йенсен, отнасяща се до България. Защото заслугите на Алфред Йенсен към България и българската литература заслужават най-после да се издири и публикува цялата му кореспонденция — както оная, която се намира в личния му архив, а така също и в архивите на българските писатели и учени. Негови писма например се съхраняват в архива на Ив. Шишманов, а очевидно би трябвало да има и в архивите на д-р Кръстев, Никола Михов и Вазов.

Издаването на подобен сборник ще бъде още един израз на признателност и уважение към личността и делото на Алфред Йенсен — големият приятел на българите и България.

1

Инв. № 2344
Utö, 15 юни 1912

M. Bojan Penév
Hotel Bella vista
Como Brunate
Italien

Уважаеми Господин д-р Пенев,
благодаря за откритото писмо. Аз имам още 2—3 екземпляра от „Skaldeöden“¹; с удоволствие ще Ви изпратя. За съжаление при мен тук нямам. Когато отида в Стокхолм в края на юли, ще Ви изпратя — по-рано е невъзможно. Пишете ми Вашия адрес. Тогава ще изпратя и шведските вестници за Сл.

Целувам ръка на Вашата съпруга и мадам Slavejkova.

Ваш А. Йенсен

2

Инв. № 2345

19. 6. 1912

Herrn D-r B. Penev

München

Ohmstrasse 14 ¹ v.

Драги Господине!

Сърдечно благодаря за изпратената Ваша книжка за Дос. Обрадович.²

Целувам ръката на съпругата Ви. Стискам Ви ръката.

Ваш А. Йенсен

На обратната страна на пощенската картичка изглед от Utö и надпис „Тука мое лютное“.

3

Инв. № 2346

22. 7. 1912

Стокхолм

M. Bojan Penev

Hotel Bella vista

Como Brunate

Italien

С настоящото изпращам „Skaldeöden“ и моя некролог в „Стокхолм дагblad“³ заедно с немския превод. В случай, че го пуснете на български, изпратете ми броя от вестника.⁴

Целувам ръка на двете дами. Сърдечни благодарности за тяхното последно писмо.

Ваш предан А.

¹ Skaldeöden. Nagra dikter of Penčo Slavejkov. Öfversättning of Alfud Jensen Wald. Zachrissons boktryckeri A-B, Göteborg, 1912, с. 45. „Съдбата на поета“ — под такова заглавие Алфред Йенсен издава този сборник от Славейкови творби, чийто подбор е направен от „Епически песни“ — 1907, както се вижда от уводната бележка. Включени са следните творби: Микеланджело, Ciss moll, Успокоения, Сърце на сърцата, Сянката на свръхчовека, Симфония на безнадеждността и Пред острова на блажените. Два екземпляра от книгата се съхраняват в личната библиотека на поета в музея „Петко и Пенчо Славейкови“.

² Става дума за студията на Боян Пенев — „Доситей Обрадович у нас“, отпечатана в Сп. БАН, кн. 3, 1912 г.

³ Некрологът е отпечатан в сп. „Демократически преглед“, X, кн. VII, септ. 1912, с. 923—31. А на шведски излиза в „Stockholms Dagblad“ от 15 юни 1912, № 160, със снимка на поета. Освен този некролог в българския печат се явява и статията „Пенчо Славейков. Един български поет“ — в. Пряорец, XV, бр. 170, 31 юли 1912. Тя е препечатана от „Гьотеборгски търговски вестник“ от 19 юни същата година и носи подписа на Quidam Quidamsson (N. P. Svensson).

⁴ Отговорът на това писмо е запазен. То беше публикувано през 1959 г. в кн. 4 на сп. „Септември“ от Марко Темнялов заедно с писмата на Пенчо Славейков и Мара Белчева до Йенсен. Тъй като писмото съдържа много интересни данни за характера на връзките между двамата, ще го приведа изцяло:

Драги г. Jensen,

благодаря Ви най-сърдечно за „Skaldeöden“ и за вестниците. С госпожа Славейкова ще преведem на български статията Ви и ще я напечатаме. Госпожата я чете със сълзи. Приготвя за печат третата част на „Кървава песен“.

Една новина: нашият приятел Никола Михов е уволнен от Народната библиотека, защото имал смелостта да защити дейността на Пенча като директор на библиотеката. В нашата малка страна царува сега мракобесие.

12. 8. 12.

M. Bojan Penev
Hotel Regina Elena
S. Margherita
Italia (Zigure)

Многоуважаеми Г.

Благодаря сърдечно за „cartolinu“. Изпращам Ви отпечатък от моята статия, ако Ви е угодно. Пишете ми колко време ще бъдете в Маргаритите. А после къде? И ние с моята жена прекарахме две щастливи седмици в това местенце. Целувам ръката на съпругата Ви и на г-жа Славейкова. Бъдете здрави.

Ваш А. Йенсен

5

Инв. № 2348

20 септ. 1912

Далагатан 14

Стокхолм

Herrn D-r B. Penev
Krummenstrasse 54^{le}
Charlottenburg
Berlin

Уважаеми господин докторе и приятелю,

благодаря сърдечно за поздравите от Германия. Едва сега мога да Ви изпратя един отпечатък, който Ви интересува; следва допълнително. В последната книжка на списанието от работата за Сл. фил. ще намерите един отзив, написан от мен, който засяга и България. Ако не я намерите, ще Ви изпратя отделен отпечатък. Преди Вашето отпътуване от Берлин (през ноем.) ще Ви пиша пак.

Целувам ръката на Вашата съпруга и мадам Славейкова в случай, че тя е при Вас.

А. Йенсен

6

Инв. № 2349

3 октомври 1912

Далагатан 14

Стокхолм

D-r B. Penev
Krummenstr. 54^{le}
Charlottenburg
Berlin

Драги Господине!

Моля Ви пратете ми leichweise*, ако имате Демократ. преглед⁵ (моята статия за Славейкова). Д-р Кръстев още не ми е пратил отпечатъци. Може би железопътните съобщения в България сега са затруднени. Същевременно следва един чешки лист (за спомен на големия починал поет Ярослав Връхлицки⁶), където също Сл. ще бъде споменат.

Целувам ръката на съпругата Ви. Стискам Ви ръката.

Ваш А. Йенсен

Пращам Ви цветето от гроба на Пенча.

Сърдечни поздрави от г-жа Славейкова, от жена ми и мене.

Ваш Боян Пенев

Госпожата Ви праща един портрет на Пенчо.

* Вж бележка 3.

⁶ Ярослав Връхлицки умира само няколко месеца след Славейков — на 9. IX. 1912 г. Очевидно по този повод в Чехия издават възпоменателния лист, за който споменава в писмото Йенсен. В архива на Боян Пенев той не се намери.

* leichweise — взаимнообразно.

Инв. № 2350
9 февр. 1913
Далагатан 14
Стокхолм

Любезни господин доктор Пенев!

С Вашето писмо Вие ми доставихте много радост. Често пъти в това ужасно време аз мислех за Вас и за другите южнославянски приятели. Дано новата война⁷ да завърши скоро наистина добре. Вие можете да бъдете убеден, че разумните хора в Швеция са насочили своите симпатии към южните славяни и не по-малко и към българите, които трябва да носят най-големия товар. Изнесох много доклади за България и Сърбия и точно сега тия страни са „интересни“.

Преди Коледа пратих на госпожа Шишманова моята малка нова руска антология и сега подготвям продължението (една западна и една южнославянска част).

Зарадвах се, като научих, че нашите взаимни и общи приятели са живи и здрави. Кръстев ми прати от Солун пощенска карта и Михов една от Чаталджа.

Броят на „Демократ. преглед“ получих от Вашата жена от Берлин. Моят доклад за Славейков в Упсала, приет с особено одобрение, още не е отпечатан. По-нататък ще използвам материала за едно специално есе. Знаете ли кога моята малка студия за Сл., пратена на д-р Кръстев (сравнението между „Пан Тадеуш“ и „Кървава песен“), ще бъде публикувана???

В случай, че ще бъде отпечатано нещо интересно за войната (белетристично или културно-историческо) на български език, моля Ви да ми го пратите. И ми дайте пълното име и адреса на госпожа Мара Славейкова (или Белчева?).

Целувам ръката на съпругата Ви. Сърдечни поздрави на познатите.

Слава.

Ваш приятел А. Йенсен

8

Инв. № 2351
28 март 1913
Далагатан 14
Стокхолм

Любезни господин д-р Пенев!

С настоящето имам удоволствието да Ви съобщя — за съжаление не на български език — че Ви изпращам пакет, който сигурно много ще зарадва Вас и останалите ми български приятели. Това е преводът на „Кървава песен“ на шведски!⁹

За съжаление не можах да превода VII песен,¹⁰ а трябваше да се задоволя с това общо да преразкажа съдържанието. Написаният на машина оригинал трябваше да изпратя в София и

⁷ Ако се съди по датата на писмото — 9. II. 1913, — няма съмнение, че Йенсен говори за Балканската война. Както е известно, тя е обявена на 9 октомври 1912 г. и завършва с подписването на мирен договор от 30 май 1913 г. в Лондон.

⁸ В споменатата вече статия на Боян Пенев — „Пенчо Славейков на шведски“ — се посочва, че Йенсен е подготвил за печат една статия за проектирания юбилеен сборник в чест на Славейков, в която се прави сравнение в художествено отношение между „Кървава песен“ и поемата „Пан Тадеуш“ на Мицкевич.

⁹ Pentio Slavejov. Sangen om Blockt. Stockholm. P. A. Norstedt Söners Förlag. Öfversättning av Alfud Jensen, 1913, с. 268. Един екземпляр се съхранява в музея „Петко и Пенчо Славейкови“. Преводът е снабден с предговор, в който е дадена висока оценка за поетическото творчество на Славейков.

¹⁰ Седма песен, за която споменава Йенсен, не е печатана приживе на поета. Тя е била изпратена в машинописен оригинал от самия Славейков, защото в писмо от 1 април 1912 г. Мара Белчева съобщава на Йенсен, „че можете да задържите седмата песен, докато Ви е нужна“. Непосредствено след смъртта на Славейков в едно недатирано писмо Мара Белчева пише: „Благодаря за VII песен. Третата част ще излезе през септември. Аз не се съмнявам, че Вашият превод е и ще бъде отличен.“ Подготвяйки третата част за печат, на нея й се налага да вземе

поради военните условия отпечатването на последната част от епоса бе отложено у вас. От друга страна, тъкмо сега беше „психологическият момент“ (пред вид на живия интерес в момента на шведската публика към Балканите!) да се намери издател за прекрасната, но „екзотична“ епическа поема. Ето защо не посмях повече да отлагам въпроса.

Мога да се похваля, че моят превод е достоен за незабравимия творец, тъй като е не само езиково верен, но и поетически много сполучлив. В предговора споменах с голяма благодарност и д-р Кръстев като мой специален учител. Няма да пропусна да Ви изпратя преводи на тукашните критики.

Освен Вашия екземпляр в пакета се намират още 5 екземпляра, а именно: за мадам Славейкова, д-р Кръстев, д-р Михов, д-р. Ив. Шишмавов и Народната библиотека. Може би ще имате голямата добрина веднага да изпратите екземплярите. Това улеснява значително моите усилия за разпращане, а и някои адреси не ми са точно известни.

Току-що узнавам за грандиозните успехи в Одрин и при Чатаалджа. Слава!

Сърдечни поздрави!

Ваш А. Йенсен

911

Инв. № 2352

17. IV. 1913

Далагатан 14

Стокхолм

Благородний Господин

Д-р Боян Пенев

ул. „Цар Борис“ № 37 София

Уважаеми приятелю,

едновременно с настоящето ти изпращам в X тома моята малка студия за най-новата българска литература.¹¹ Бих Ви бил много признателен, ако Виe чрез един служител или куриер можете да експедирате до ...* адресатите останалите екземпляри. Разноските затова предварително ще мога да уредя в една или друга форма. Сърдечни поздрави.

Ваш А. Йенсен

10

Инв. № 2353

24 януари 1914

Далагатан 14

Стокхолм

Herrn Docenten

D-r Bojan Penev

Droyenstr. 18^{Pe}

Charlottenburg (Berlin)

Драги Г. Пенев!

Аз благодаря Ви сърдечно за картата Ви из Берлин. Карти от Краков и Варшава не получих. И аз поздравявам Вас и съпругата Ви с новата година. С новъем счастьем.

Имам много работа; лекциите вече започнаха. Тази година ще се занимавам главно с полска литература.

седма песен от Йенсен — от машинописния екземпляр с поправките на Славейков. Но вместо през септември 1912 г. изданието се осъществява едва през следващата година под редакцията на д-р Кръстев. Причините за забавянето са посочени от самия Йенсен.

Поради това и преводачът е бил принуден да предаде съдържанието ѝ в резюме. В този смисъл са и сведенията, които намираме в статията на Боян Пенев „Пенчо Славейков на шведски“ — в. Препорек, XVI, бр. 6, 22 септ. 1913 г. По това време Йенсен е в България и пред Боян Пенев изповядва, че много съжалява, загдето е бил принуден да напечата поемата, преди още да е превел седма песен: последните песни той е имал в ръкопис. Понеже с ръкописа на 7 песен, неиздаден още на български, не е могъл да разполага по-дълго време, очаквал е да бъде напечатана тя в третата част на „Кървава песен“. Но войните попречили и Йенсен е трябвало да издаде превод в един момент, когато интересите на шведската публика към Балкана и България са били много живи.

¹¹ В цитираната вече статия Боян Пенев пише, че очеркът на Йенсен за новата българска литература е придружен с портрети на по-видните наши писатели.

* Думата не се чете.

- С настоящето Ви изпращам с бандерол:
1. Библиографски опис на моите „булгарика“ (. . * с изключение на няколко вестникарски статии).
 2. Броят на „Finih“ . . ** с моята студия за Славейков.
 3. Един холандски превод на моята студия в швед. списание „Ordoch Bild“ за новата българ. литература.
 4. Една статия¹² в „Свободно мнение“ — тя може би е възбудила недоволство в София — обаче е искрена и добронамерена. (Една българска писателка Рунтова ми изпрати дори благодарствено писмо заедно със свои скромни стихотворения с миролюбив дух!)

В най-скоро време Вие ще получите моите пътни бележки от последното ми южнославянско пътуване, печатани в Загреб.

Целувам ръката на жената Ви. Жму Вам руку по приятелски

Ваш А. Йенсен

П. П. Ще излезе ли от печат скоро третата част на „Кървава песен“? Бих ли получил екз. от издателя? ??

II

Иня, № 2354
17. VII. 1914

Herrn D-r Bojan Penev
Grindewald
Schweiz

Драги Господине!

Получих Вашата карта и благодаря за поздрав. Пишете ми сега (одмах?) как дълго Ви бъдете в Grindewald. Аз ще (хочу) Вам посиям мала брошюра. Целувам ръката на жена Ви.

Ваш А. Й.

* Думата не се чете.

** Думата не се чете.

¹² Въпросната статия е озаглавена „Един шведски глас за балканския въпрос“ (год. I, кн. 12, 16 ноември 1913, с. 8—10) и има интересна предистория. По време на престоя си в България Йенсен е имал среща с редакцията на списанието. В септемврийската книжка (в рубриката „Седмичен преглед“) е поместена информация със заглавие „Един приятел на истината“, в която се предава в резюме разговорът. Току-що е завършила Междусъюзническата война, срещу България в европейския печат се води ожесточена антибългарска кампания, жертва на която става и Йенсен. Разказват му такива страхотии за следвоенната българска действителност, че той не се решава предварително на по-дълъг престой у нас. За щастие всичко се оказва плитко скроени клевети: „Никъде по софийските улици, каза г. Йенсен иронически, не видях трупове и кръв, и никой революционер не посегна на мен. Както виждате, останах жив, за да разправа на своите съотечественици истината. . .“ Оттогава е и уговорката след връщането си в Швеция да изпрати за списанието статия. Той изпълнява обещанието си. Междувременно редакцията предприема международна анкета, в която са поканени да изразят открито мнение своето мнение учени, филантропи и общественици от Европа и Америка. Много тактично и заедно с това много открито авторът излага мнението си по въпросите, които най-живо възбуждат българската общественост. Той не спестява на българите някои горчиви истини, но, от друга страна, не се колебае да изрази увереността си в жизнеността на младата българска нация. Нещо повече, в един момент, когато току-що е завършила Междусъюзническата война (злополучно за българите) и отношенията между южнославянските народи са крайно влошени, той не се поколебава да изтъкне, че „едно споразумение между южните славяни е наложително“. Убедеността си черпи от историческия опит на неговата собствена родина и взаимоотношенията ѝ със съседните скандинавски страни.

Опасенията на Йенсен, изразени в писмото до Боян Пенев относно реакцията в София, като че ли не се оправдават. Редакцията придружава статията му с бележка, в която се изразява благодарност за откровеността на мнението и неговата доброжелателност.

Инв. № 2355

без дата

Драги Г. Пенев!

Благодаря сърдечно за пощенска картата Ви! Аз ходя „на деревне“ (Volkshochschule) на приятеля няколко дни. Много хубаво тука. После ще Вам изпратя материал на българския студия ми. Тука то не мога. Целувам ръката на жената Ви. Поздрави на д-р Кръстев, Михов и И. Шишманов.

В. А. Йенсен

Благородний Господин Д-р

Боян Пенев

ул. „Цар Борис“ № 37

Sofia

ПОЛША

TWÓRCZOŚĆ, кн. 7—11/1972

Кн. 7 на сп. „Творчощч“ поднася нови стихове на Ярослав Ивашкевич, превод на откъси от „Желязното писмо“ на Борис Пастернак и неизвестната досега кореспонденция на Джоузеф Конрад, снабдена с предговор, озаглавен „Романтичният Конрад“ от Здзислав Найдер.

Особен интерес буди статията на писателя и лекар Витолд Юлюш Капушински „Човекът или хуманистът в космоса?“.

В началото на своята статия авторът поставя въпроса, дали е дошло вече време да помислим за необходимостта от научно-хуманитарната революция, когато научно-техническата революция едва е започнала в Полша. Той смята, че все пак вече е дошло време да се постави този въпрос с цялата му тежест. Колкото по-бързо става техническото развитие, толкова повече свободното време имат хората и от основно значение е да използват това време съгласно принципите на хуманизма. Три са според автора условията за хуманизиране на живота ни. Първото е възможността да се участва безкористно в света на културата — миналата и съвременната. Културните ценности трябва да доминират в оформяването на психиката и съвестта на човека над утилитарните и специалистичните.

Второто условие изисква възможност за взаимно споразумение във всички области на живота. Хуманизмът — това е априорното благоразположение към хората от друга народност, взаимна толерантност, отсъствие на фанатизъм, свобода на съвестта, на избора на работа и почивка; борбата за идеите да става с единственото оръжие, достойно за човека: с мисълта и словото. Хуманизмът е също в чувството за хумор, което липсва на фанатиците и хората, обхванати от жажда за абсолютна власт.

Трето условие е възможността да съзряваш произведенията на изкуството, човешкия свят, космоса и себе си. Враг на такова съзерцание са както хаосът и анархията, така и „Иерархизираната дисциплина на маршируващите редици“. Съзерцанието е необходимо за всяко творчество, необходимо за създаването на един синтез на нашето време.

Социалистическата аксиома „Който не работи, няма право да яде“ авторът иска да допълни с аксиомата „Който не работи, няма право на съзерцание“. В същност само трудът, особено творческият труд, създава у човека чувство за величието на света и на изкуството.

Хуманизмът е европейско понятие, но то трябва да стане всеобщо. Спазването на трите посочени условия би му осигурило такава общовалидност и би го освободило от европоцентризма. Като лекар авторът въвежда тук и биологичното понятие „хомеостаза“ — т. е. равновесие, което е от основно значение за душевното и физическото здраве на човека. Необходимо е равновесие между техническата, утилитарната, професионалната дейност и безкористното участие в красотата на музиката, живописа, литературата, философията. Когато човекът е напълно потопен само в утилитарната страна на живота, според автора той се смаява.

Той може в края на краищата да се съгласи и да произвежда термоядрени бомби или да бъде послушна пионка-палач за изпълнение на всякакво престъпление срещу човечеството.

Научно-хуманитарната революция става необходима, ако искаме да спасим личността на съвременния човек и да създадем нов тип човешки колектив с правилна хомеостаза, която ще направи невъзможно възникването на насилие и на престъпление. Тази революция трябва да бъде извършена с общи усилия от хуманистите, лекарите, художниците, поетите.

В кн. 8 е поместен нов откъс от есето на Ярослав Ивашкевич „Петербург“. Този път то е посветено на Александър Блок. Разглеждайки скромната квартира, в която е живял големият руски поет, и гледката от нейните прозорци, Ивашкевич нахвърля много интересни мисли за творчеството на Блок и особено за връзките му с Полша и полската литература.

Особено внимание заслужава и откъсът от книгата „Животът на Сергей Есенин“ от Елвира Ватала и Виктор Ворошилки, който скоро ще излезе от печат. Откъсът носи заглавие „Превземането на Петроград“ и се отнася до този период от живота на Есенин, когато поетът е започнал борбата да си